

The Important Role of Vegetable Festival in Phuket; The Faith to Mediums for the Gods

Kittikorn Viboonsri, Poochit Dokmaihom, Chalida Yamsrisuk

Phuket Rajabhat University, Thailand

E-mail: Kittikorn27@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-1821-048X>

E-mail: s6320835211@pkru.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-3302-124X>

E-mail: chalida.y@pkru.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-5317-6025>

Received 24/03/2024

Revised 16/04/2024

Accepted 25/07/2024

Abstract

Background and Aims: The tradition of eating vegetables in Phuket Province. Some beliefs influence the way of life that appears in traditions from cultural inheritance. Especially the royal horses who perform ritual duties and the people who work together. The important role of the royal horse in the tradition of eating vegetables comes from belief and faith in continuing the tradition from the past to the present. The purpose of this study was to explore the important role of vegetable-eating traditions in Phuket Province.

Methodology: This study was conducted by studying and analyzing documents related to the tradition of eating vegetables in Phuket Province. Then the content was analyzed and presented descriptively.

Results: This tradition is divided into 3 periods: the pre-event preparation period the day before the tradition, during the tradition, and the day after the tradition. 1. Preparation is a time of cleaning various appliances. 2. During traditional days it is a stage of practice. In addition, there are various miracles performed by the horses, such as the torture of oneself through various methods. 3. After the tradition, there will be a ceremony to pour sago teng. The Ceremony Kho Kun is feeding soldiers sweet and savory food it's called Kui Chow.

Conclusion: Phuket's traditional vegetable eating festival. The shrines are performed space. By a short a short period according to schedule along with organizing various activities. This area has created a bond with people in the community. The people who come to interact with the Vegetable Festival Various activities are organized with enhancement. The Phuket Vegetable Festival became part of the artificial space for tourism.

Keywords: Mediums for the Gods; Faith; Vegetable Festival; Phuket

บทบาทสำคัญของประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต ; ม้าทรง ความศรัทธา ประเพณีกินผัก

กิตติกร วิบูลย์ศรี, ภูชิต ดอกไม้หอม และ ชลิตา แย้มศรีสุข

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: ประเพณีถือศีลกินผัก จังหวัดภูเก็ต มีความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตที่ปรากฏในประเพณีจากการสืบสานวัฒนธรรม โดยเฉพาะม้าทรง ผู้ทำหน้าที่ ประกอบพิธีกรรม และประชาชนผู้ร่วมงาน ประเพณีกินผักของศาลเจ้า ซึ่งบทบาทสำคัญของม้าทรงต่อประเพณีกินผักจากความเชื่อ ความศรัทธา ต่อการสืบสานประเพณีจากอดีตถึงปัจจุบัน การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจบทบาทสำคัญของประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต

ระเบียบวิธีการศึกษา: การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการโดยการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต จากนั้นทำการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอเชิงพรรณนาความ

ผลการศึกษา: สำหรับวัฒนธรรมและความเชื่อที่ปรากฏในประเพณีถือศีลกินผัก ในจังหวัดภูเก็ต แบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงก่อนการเตรียมงาน ช่วงวันก่อนประเพณี วันประเพณี และช่วงวันหลังประเพณี 1. ช่วงการเตรียมงาน เป็นช่วงของการทำความสะอาดข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ การจัดเตรียมสิ่งของ การล้างศาลเจ้าและประดับประดาธงทิวต่างๆ 2. ช่วงวันประเพณี เป็นขั้นตอนการปฏิบัติ ได้แก่ พิธียกเสาโกเต้ง นอกจากนี้ ยังมี การแสดงอภินิหารต่างๆ ของม้าทรง เช่น การทรมานตนด้วยวิธีการต่างๆ การลุยไฟสะเดาะเคราะห์ 3. ช่วงวันหลังประเพณีจะมีพิธีลงเสาโกเต้ง พิธีใช้กุนหรือพิธีเลี้ยงขุนทหารด้วยอาหารคาวหวาน ที่เรียกว่าค้อยั้ว และพิธีชิวกุน หรือ พิธีส่งทหารกลับถือเป็นการสิ้นสุดประเพณีกินเจ

สรุปผล: เทศกาลประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต ทำให้ศาลเจ้าที่ประกอบพิธีกรรม เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และเป็นพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว โดยช่วงเวลาสั้นๆตามกำหนดการ พร้อมกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ส่งผลให้พื้นที่นี้ ได้สร้างความผูกพันกับผู้คนในชุมชน กลายเป็นแหล่งรายได้ แหล่งศักดิ์สิทธิ์ แหล่งบริการ และแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้คนได้ให้ความหมายแตกต่างกันออกไป ตามความรู้สึกนึกคิด ตามฐานะของผู้คนที่เข้ามาสัมผัสกับเทศกาลกินผัก การจัดกิจกรรมต่างๆล้วนมีการเสริมแต่ง ขึ้นใหม่เพื่อเป็นแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยว มีการประดิษฐ์อาหารให้ลักษณะดูแปลกใหม่ ดูน่ารับประทาน โดยการใช้วัตถุดิบที่เลียนแบบเนื้อสัตว์ เช่น หมูทอดเจ ชูซิเจ กระเพาะปลาเจ และได้มีการดัดแปลงเมนูอาหารให้มีความหลากหลายเป็นอาหารญี่ปุ่น อาหารแบบจีน ไทย อินเดีย และอื่นๆ เพื่อสร้างบรรยากาศเชิญชวนนักท่องเที่ยวทำให้เกิดพื้นที่แห่งจินตนาการอันศักดิ์สิทธิ์ช่วงขณะ เป็นพื้นที่ ที่แสดงออกทางความเชื่อ และความคิดอย่างเสรี สร้างให้เกิดภาพบรรยากาศการย้อนสู่การเป็นสังคมชาวไทย เชื้อสายจีน กล่าวได้ว่า ในปัจจุบันกิจกรรมต่าง ๆ นั้นได้ถูกเติมแต่ง เสริมสร้างตัดทอน เพื่อการท่องเที่ยว โดยใช้กลิ่นอายของความเป็นชุมชนเชื้อสายจีน เพื่อสร้างอัตลักษณ์และมูลค่าทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญจึงส่งผลให้เทศกาลกินผักภูเก็ต กลายเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยว

คำสำคัญ : ม้าทรง; ความศรัทธา; ประเพณีถือศีลกินผัก; ภูเก็ต

บทนำ

วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคม วัฒนธรรมจึงมีความสำคัญแก่มนุษยชาติทุกเผ่าพันธุ์ ดังนั้น วัฒนธรรมจึงมีหน้าที่ต่อสังคมในภาพรวม และระดับครอบครัว หรือวัฒนธรรมในส่วนย่อยของแต่ละสังคมตามลำดับแนวทางการปฏิบัติธรรมนิยมประเพณีที่ทุกคนปฏิบัติกันโดยทั่วไป จนกลายเป็นความเคยชินและไม่รู้สึกเป็นหน้าที่ในการกระทำมากกว่า เพราะไม่มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่แน่นอนไว้ ดังนั้น ธรรมนิยมประเพณีส่วนใหญ่ จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของตนเอง และความเชื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์มากมาย หากความเชื่อเปลี่ยนแปลงไปพฤติกรรมก็เปลี่ยนไปด้วย (กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์, 2544) นอกจากนี้ ยังมีการสืบทอดความเชื่อโดยมีการปลูกฝังสืบทอดกันมาหลายชั่วคนผู้ปฏิบัติตามย่อมได้รับการยอมรับจากวงศาคณาญาติ และสมาชิกในสังคมของตน

การศึกษาประเพณีกินผักของชาวภูเก็ต สะท้อนให้เห็นความสำคัญที่สัมพันธ์เกี่ยวโยงกันกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ที่ต้องอาศัยความศรัทธาและเลื่อมใสของคนในท้องถิ่น ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ แม้ว่าจะเป็นเพียงความศรัทธาของบุคคลเฉพาะกลุ่ม แต่ผู้ที่ศรัทธาก็ยังคงมีการสืบทอดประเพณีนี้จากรุ่นสู่รุ่นโดยยังคงแสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ด้วยการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม ความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อด้านภูตผีวิญญาณ ซึ่งถ้าหากพิจารณาอย่างผิวเผินก็จะเห็นว่าเป็นเรื่องงมงายไร้สาระ แต่ถ้าพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้วจะพบว่า ประเพณีเหล่านั้นเป็นภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้คิดค้น และกำหนดขึ้นเพื่อให้คนในท้องถิ่นยึดถือปฏิบัติ และดำรงตนอยู่ในศีลธรรมอันเป็นประเพณีที่ยังแสดงให้เห็นถึงความรัก ความสามัคคี ความมีน้ำใจ ของผู้เข้าร่วมงานประเพณี โดยไม่แยกเพศ วัย และศาสนา

จึงได้ทบทวนวรรณกรรม ประวัติความเป็นมาของประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต ขั้นตอนการปฏิบัติตามประเพณีกินผัก วัฒนธรรมด้านภาษา การแต่งกาย และการกินในประเพณีกินเจ และ ความเชื่อในประเพณีกินผักที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวภูเก็ต ให้เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีกินผักไว้เพื่อการศึกษา เรียนรู้ และเห็นคุณค่าของประเพณีที่มีการปฏิบัติมาอย่างยาวนานทั่วทั้งจังหวัด อันเป็นการสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามให้คงอยู่กับท้องถิ่นตลอดไป

ประเพณีกินผักของชาวภูเก็ต

ประเพณีกินผักของชาวภูเก็ตจะจัดขึ้นที่ศาลเจ้า เช่น ศาลเจ้ากระตุ้ ศาลเจ้าท่าเรือ ศาลเจ้าบางเหนียว และศาลเจ้าจ้อยตุ้ยเต้าไต้เก้ง เป็นต้น ซึ่งแต่ละศาลเจ้าจะมีประชาชนที่มีจิตศรัทธาทั้งชาวภูเก็ต และต่างจังหวัดเดินทางมาร่วมประกอบพิธีกรรมเป็นจำนวนมาก ซึ่ง ประเพณีกินผัก และประเพณีถือศีลกินเจที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปเป็นประเพณีนี้ จัดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน โดยคำว่า "เจ" ในภาษาจีนมีความหมายทางพระพุทธศาสนา นิกายอาจรียวาท หมายถึง "อุโบสถ" และคำว่าประเพณีถือศีลกินเจ ภาษาจีน เรียกว่า คิ้วอ้วงเจ เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาของคนไทยเชื้อสายจีนทางฝั่งทะเลตะวันตก โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต เพื่อถวายแด่พระพุทธเจ้า 7 พระองค์ และพระมหาโพธิสัตว์ 2 พระองค์ ราชาธิราช 9 พระองค์ ซึ่งทั้งประเพณีถือศีลกินผัก

ตามแนวทางพุทธศาสนา และประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ตต่างเป็นเทศกาลแห่งการรับประทานอาหารจำพวกผัก โดยไม่มีอาหารจำพวกเนื้อ ผู้เข้าร่วมงานประเพณีทุกคน ต้องรักษาศีลและปฏิบัติตนอย่างสงบและสำรวม งดเว้นสิ่งที่จะนำมาซึ่งความมัวหมอง แก่พิธีกรรมที่จะกระทำการ เมื่อสักการะต่อองค์เทพที่ตนนับถือ จึงงดเว้นการฆ่าสัตว์ทั้งปวง ทั้งนี้ ประเพณีถือศีลกินเจ และประเพณีกินผักจะจัดขึ้นตั้งแต่วันแรกของเดือนเก้าจัน ตามปฏิทิน ตรงกับช่วงเดือนตุลาคมของการนับแบบสากล

ความเป็นมาของประเพณีกินผักของชาวภูเก็ต

สมัยกรุงศรีอยุธยา รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีการอพยพเข้ามาทำเหมืองแร่ของชาวจีนเพื่อการค้าขายแร่ดีบุกกับชาวต่างชาติ ปอร์ตุเกส ฮอลันดา ฝรั่งเศส อังกฤษ ซึ่งชาวจีนส่วนใหญ่อพยพมาจากเมืองกลาง และอพยพมาจากมณฑลฮกเกี้ยน ชัวเถา และเอหมิง (ปิยะพงษ์ ทับทิมทอง, 2557) ประกอบกับความเชื่อและความศรัทธาในเรื่องเทพเจ้าประจำตระกูล หรือเทพเจ้าที่คุ้มครองประจำหมู่บ้าน ของชาวจีนในทุ(กระทุ) ในการอัญเชิญเทพเจ้าแต่ละพระองค์ที่ตนนับถือบูชากราบไว้ให้มาคุ้มครองปกป้องรักษาตน ซึ่งประเพณีกินผักของชาวจีนฮกเกี้ยนในจังหวัดภูเก็ตมีรูปแบบของการจัดงานและการประกอบพิธีกรรม ในลักษณะของการผสมผสานความเชื่อระหว่างพุทธศาสนา การบูชาบรรพบุรุษ การนับถือเทพเจ้า ต่อบทบาทในการสืบทอดการประกอบพิธีกรรมกินผักของบรรพบุรุษชาวจีนฮกเกี้ยนมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

ประเพณีกินผักของบรรพบุรุษชาวจีนฮกเกี้ยนในจังหวัดภูเก็ต คือ กลุ่มชาวจีนที่อพยพเข้ามาทำมาหากินในเมืองภูเก็ต ได้นำแนวคิดการประกอบพิธีกรรมกินผักในระหว่างวันที่ 1 ถึงวันที่ 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน (สมชาย มนุจันทรธ, 2551) ทั้งนี้ การจัดงานประเพณีถือศีลกินผักเกิดขึ้นในศาลเจ้ากะทู้ (ปิยะพงษ์ ทับทิมทอง, 2554) อันเนื่องจากในบริเวณอำเภอเมืองกะทู้เป็นพื้นที่ทำกิจการเหมืองแร่ดีบุกซึ่งก่อให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บและคนในพื้นที่ล้มป่วย โดยเฉพาะคณะจิวโนกะทู้ล้มป่วย จึงได้ตัดพิธีกรรมถือศีลกินผัก และเมื่อหายป่วยจึงเกิดความศรัทธา ประกอบความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ และความศรัทธาในประเพณีถือศีลกินผัก ผ่านกระบวนการสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีถือศีลกินผัก จากการสืบทอดของคน จำนวน 3 กลุ่ม (กุลธิดา อุบุรณกุล และกาญจนา แก้วเทพ, 2556) คือ กลุ่มคนทั่วไปในชุมชน กลุ่มม้าทรง และกลุ่มฮวดกั้ว (ผู้ประกอบพิธีกรรม) ทั้งนี้ การสืบทอดในปัจจุบันผ่านคณะกรรมการศาลเจ้า ชมรมฮ้าม และหน่วยงานภายนอก

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของจังหวัดภูเก็ต ส่งผลต่อการยึดเหนี่ยวจิตใจและที่พึ่งทางใจ รวมถึงบทบาทหน้าที่ในการสืบทอดความเชื่อ อิทธิพลความเชื่อ สิ่งเหนือธรรมชาติ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว ซึ่งในอดีตเป็นกลไกในการสร้างความสามัคคีให้กับครอบครัว ความสามัคคีในชุมชน ในการสืบสานประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธา อันเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมด้วยความเจริญของเมือง

ทั้งนี้ การทำให้ประเพณีถือศีลกินผักเกิดกระบวนการกลายเป็นสินค้าผ่านจุดขายให้กับการท่องเที่ยว ทำให้ศาลเจ้าต่างปรับเปลี่ยนรูปแบบริ้วขบวนให้มีความน่าสนใจ ตื่นเต้น ให้กับผู้เข้าร่วมและนักท่องเที่ยว และเป็นการสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักผ่านพิธีกรรมต่างๆ

ขั้นตอนการปฏิบัติ

ก่อนวันประเพณี เป็นการจัดเตรียมงานต่างๆจะมีการทำความสะอาดศาลเจ้า และจัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ และช่วงบ่ายของวันสุดท้ายของการจัดเตรียมงาน จะมีพิธียก “เสาโกเต้ง” ซึ่งเป็นเสาไม้ขนาดใหญ่ขึ้นเป็นปณฐานใช้ในศาลเจ้า พร้อมกับการนำตะเกียง 9 ดวง ขึ้นไปแขวนไว้บนเสาโกเต้ง เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงให้เห็นว่าเป็นสถานที่ประกอบพิธีกินผักถวายแด่องค์กั๋วอ่องไต่เต่ หรือพระราชอิศราชทั้ง 9 พระองค์ จากนั้นในช่วงดึกจะมีพิธีอัญเชิญองค์หยกอ่องซ่งเต่ (พระอิศวร) มาเป็นประธานในพิธี พร้อมๆกับการอัญเชิญองค์กั๋วอ่องไต่เต่ และองค์เล่งกั๋วไต่เต่ (ราชเลขา) ให้มาสถิต ณ ศาลเจ้า ทั้งนี้ ก่อนที่จะมีพิธียกเสาโกเต้ง จะมีการกำหนดวันกระทำพิธี “ปางกั๋ว” คือ พิธีปล่อยเทพทหารมาคอยดูแลตรวจตราศาลเจ้าซึ่งพิธีนี้จะกระทำโดยฮกเก้ง ผู้มีความรู้เฉพาะทาง โดยกำลังทหารที่ปล่อยออกมาจะมีทั้งหมด 5 ทิศ เรียกว่า “หงอเอี้ยกั๋ว” (ปิยะพงษ์ ทับทิมทอง, 2557) ดังนี้

ทิศเหนือ มีทหาร 55,000 นาย ใช้สัญลักษณ์ธงสีดำ เรียกว่า หงอเต็กกั๋ว

ทิศใต้ มีทหาร 88,000 นาย ใช้สัญลักษณ์ธงสีแดง เรียกว่าปัดปานกั๋ว

ทิศตะวันออก มีทหาร 99,000 นาย ใช้สัญลักษณ์ธงสีเขียว เรียกว่ากั๋วอู้อั๋ว

ทิศตะวันตก มีทหาร 66,000 นาย ใช้สัญลักษณ์ธงสีขาว เรียกว่า ลักยอังกั๋ว

ทิศกลาง มีทหาร 33,000 นาย ใช้สัญลักษณ์ธงสีเหลือง เรียกว่า ส่ามจิ้นกั๋ว

ในตอนเย็นของวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 9 จะมีพิธี “โซ้กั๋ว” คือพิธีเลี้ยงขุนทหารที่มารักษาการณ์ พอถึงกลางคืน จะมีการประกอบพิธีอัญเชิญ “ล่ำเต้า” (ผู้ถือบัญชี คนเกิด) และ “ปักเต้า” (ผู้ถือบัญชี คนตาย) ในการจัดพิธีนั้นจะเชิญเทพมาประทับทรงและจัดขบวนแห่ไปอัญเชิญล่ำเต้าปักเต้า ไปประกอบพิธีอัญเชิญที่บริเวณสะพานหิน และเมื่อถึงวันที่ 7 หรือ วันขึ้น 7 ค่ำ เดือน 9 เวลาประมาณ 20.00 น. จะมีการประกอบพิธีสวดมนต์ “บวงสรวงเทวดา” ที่เรียกว่า “ป้ายชิดแซ่” ที่หน้าศาลเจ้า พิธีกรรมป้ายชิดแซ่ เป็นพิธีกรรมที่มีความซึ้ง และมีความศักดิ์สิทธิ์ จึงเหมาะสำหรับปลูกเสกสิ่งของมงคลต่างๆ เพื่อความเป็นสิริมงคล ให้กับผู้คนทั่วไป

ซึ่งวันหลังประเพณี ในช่วงเช้าของวันนี้จะมีการแห่ริ้วขบวนองค์เทพที่ประทับร่างทรงไปตามถนนต่างๆ เพื่อไปอัญเชิญไฟศักดิ์สิทธิ์ที่บริเวณปลายแหลมสะพานหิน โดยองค์เทพจะมีการแสดงอิทธิฤทธิ์ต่างๆ เช่น การทิ่มแทงร่างกายด้วยเหล็กแหลม การฟาดฟันร่างกายด้วยอาวุธต่างๆ เป็นต้น ในวันรุ่งขึ้น หรือวันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 9 จะทำพิธีลงเสาโกเต้ง พิธีเซี้ยโก้เต้ง หรือ พิธีโละโกเต้ง เพื่อแสดงถึงการเสร็จสิ้นงานประเพณีกินผักในปีนั้น ซึ่งมีองค์พระที่เข้าประทับร่างม้าทรงมาร่วมประกอบพิธี และประกอบพิธีกรรมซึ่งเอี้ยเพื่อส่งกองทัพสวรรค์ทั้ง 5 ทิศกลับสู่สวรรค์ในพิธีกรรม

ม้าทรง

ม้าทรง หรือ “กิ้งก่อง” (สมชาย มนูญจันทร์, 2551) คือ บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นร่างทรงขององค์พระต่างๆ โดยขณะที่องค์พระเข้าประทับร่างในร่างของผู้ที่เป็นม้าทรง จะทำให้ม้าทรงมีอากัปกิริยาที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งลักษณะท่าทางการแสดงออกตลอดจนการกระทำและคำพูด จะเป็นลักษณะเฉพาะตัวขององค์พระองค์นั้นๆ ที่ได้เข้าประทับในร่างม้าทรง

ม้าทรงไปลงพระ (ปีติมาสน์ พิณนุกูล ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ และเมตตา ศิริสุข ,2563) หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นร่างทรงในการเตรียมความพร้อมล่วงหน้า เพื่อเตรียมทำหน้าที่เข้าทรง ซึ่งเรียกว่า “ลงพระ” ทั้งนี้ กระบวนการก่อนเป็นม้าทรง จำแนกได้เป็น 8 ประเภท ดังนี้

1) ประเภทที่หนึ่ง”พระมาจับ” หรือ “พระจับ” คือ การเข้าฝันให้เห็นตัวตนขององค์เทพด้วยการอาศัยพื้นที่ร่างกายของม้าทรง

2) ประเภทที่สอง คือ ม้าทรงที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ

3) ประเภทที่สาม คือ ม้าทรงที่ยืมร่างทรงองค์เทพองค์อื่น อันเนื่องจากม้าทรงเดิมหมดอายุขัย จึง “ยืมม้าขี่”

4) ประเภทที่สี่ คือ การปรับเปลี่ยนองค์เทพของม้าทรง

5) ประเภทที่ห้า คือ ม้าทรงที่ได้รับการต่ออายุขัย อันเนื่องจากชะตาขาด ดวงตก และการเจ็บป่วย

6) ประเภทที่หก ม้าทรงที่สมัครใจรับบทบาทม้าทรง

7) ประเภทที่เจ็ด คือ กลุ่มบุคคลหรือร่างทรงที่สืบทอดเจตนารมณ์ของครอบครัวเมื่อหมดวาระจะต้องสละการรับขันธุ์เพื่อให้เกิดการรับช่วงต่อของคนในบ้าน

8) ประเภทที่แปด คือ บุคคลที่ไม่เชื่อเรื่องมกาย

ทั้งนี้ บทบาทและการดำรงอยู่ของม้าทรงในศาลเจ้า เกิดจากการนำเอาความเชื่อ พิธีกรรมและศาสนา มาเชื่อมโยงกันและประสานประโยชน์ให้กับมนุษย์ ซึ่งปรากฏการณ์ทางสังคมของม้าทรงเป็นการกระทำพิธีกรรมเฉพาะภายในชุมชนที่มีกลุ่มคนเชื่อสายจีนฮกเกี้ยน ในการสืบสานประเพณี (เสาวภา ไพทยวัฒน์ (2543)

ภาพที่ 1 ภาพม้าทรง

แหล่งที่มา นายกิตติกร วิบูลย์ศรี

วัฒนธรรมด้านภาษา การแต่งกาย และการกิน

วัฒนธรรมด้านภาษา ภาษาที่ใช้ในประเพณีกินผัก จะใช้ภาษาจีนฮกเกี้ยนที่เป็นคำศัพท์ (ปิยะพงษ์ ทับทิมทอง, 2557) ตัวอย่างเช่น

1. ภาษาที่ใช้เรียกเทพเจ้า เช่น กิ้วอ่องไตเต่ ยกอ่องส่งเต่ โล้เฉี้ย ล่ำเต้า เป็นต้น
2. ภาษาที่ใช้เรียกสถานที่ เช่น อ้ามเต้าบูแก้ง โล้เตี้ยน เป็นต้น
3. ภาษาที่ใช้ประกอบพิธีกินผัก เช่น ปางกุ้นโชกัันส่งแก้ง เป็นต้น
4. ภาษาที่ใช้เรียกเครื่องมือในการประกอบพิธีกินผัก เช่น ค่ายโหล โฉย เป็นต้น
5. ภาษาที่ใช้เรียกบุคคลที่ เช่น ฉ้ายอ้ว ฮวดกั้ว เป็นต้น
6. ภาษาที่ใช้เรียกวันและเวลา เช่น เก้าโงย โขยอิด เป็นต้น

วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย การแต่งกายในประเพณีกินผักของศาลเจ้าต่าง ๆ นั้นจะเน้นที่ความเรียบง่าย สุกภาพเรียบร้อย และที่สำคัญคือต้องเป็นชุดขาว

วัฒนธรรมการกินอาหารที่ปรากฏในประเพณีกินผัก คำว่า “กินผัก” หรือ “เจี๊ยะฉ่าย” เป็นการกินผักเพื่อถวายแก่องค์กิ้วอ่องไตเต่ ซึ่งในจังหวัดภูเก็ตเป็นการกินผักเพื่อถวาย ปุดจ้อฉ่าย กิ้วอ่องฉ่าย และทีก้องฉ่าย (สมชาย มนุจันทรธ, 2551) ซึ่งปุดจ้อฉ่ายเป็นการกินผักเพื่อถวายแก่องค์พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ หรือเจ้าแม่กวนอิม โดยปุดจ้อฉ่ายมีข้อกำหนดห้ามรับประทานเนื้อสัตว์ และส่วนประกอบต่างๆของสัตว์ทุกชนิด พิษผักห้ามรับประทาน จำนวน 5 อย่าง (ปิยะพงษ์ ทับทิมทอง, 2557) ตัวอย่างเช่น

ได้แก่

1. กระทบใจ ซึ่งจะไปทำลายการทำงานของหัวใจ จะมีผลกระทบกระเทือนต่อธาตุไฟในร่างกาย
2. หัวหอม ซึ่งจะไปทำลายการทำงานของไต จะมีผลกระทบกระเทือนธาตุน้ำในร่างกาย
3. หลักเกียว ซึ่งจะเข้าไปทำลายการทำงานของม้าม จะมีผลกระทบกระเทือนต่อธาตุดินในร่างกาย
4. กัญญา ซึ่งจะไปทำลายการทำงานของตับ จะมีผลกระทบกระเทือนต่อธาตุไม้ ในร่างกาย
5. ไบยาสูบ ซึ่งจะเข้าไปทำลายการทำงานของปอด จะมีผลกระทบกระเทือนต่อ ธาตุโลหะในร่างกาย

ความเชื่อในประเพณีถือศีลกินผัก

ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี และวัฒนธรรม ผ่านความรู้สึก ซึ่งความเชื่อเกิดจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น ดิน ฟ้า อากาศ ประกอบกับความเชื่อเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตผ่านพิธีกรรม ซึ่งเป็นการสื่อ หรือเป็นวิธีการสำคัญที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสารกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งประเพณีถือศีลกินผักต่อความเชื่อ ความศรัทธา ผ่านประเพณีที่มีรูปแบบเฉพาะเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติ ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีถือศีลกินผักต่อการดำรงชีวิตของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านสังคม ด้านสุขภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม และ ด้านเศรษฐกิจ ดังนี้

1. **ด้านสังคม** คือ ประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ตได้รับการส่งเสริมในแผนการท่องเที่ยว ภายใต้ชื่อประเพณีถือศีลกินผัก ซึ่งเป็นชื่อของพิธีกรรมตามความเชื่อทางพุทธศาสนา และชื่อภาษาอังกฤษ คือ “Vegetarian Festival” เพื่อการเฉลิมฉลอง ซึ่งการปรับตัวของประเพณีกินผักต่อการท่องเที่ยว ด้วยการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการเป็นที่รู้จัก และดึงดูดผู้คนที่ชาวไทย และชาวต่างชาติ

2. **ด้านสุขภาพ** คือ สุขภาพร่างกายมีความแข็งแรงในการละเว้นเนื้อสัตว์ จากความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อการละเว้นอาหารที่มีส่วนประกอบของเนื้อสัตว์ทุกชนิด และผักที่มีกลิ่นฉุน

3. **ด้านสิ่งแวดล้อม** คือ สภาพแวดล้อมในการประกอบพิธีกรรม ควัน ปริมาณขยะจากอาหาร ภาชนะบรรจุอาหาร อุปกรณ์ประกอบพิธีกรรม และการรักษาความสะอาด

4. **ด้านเศรษฐกิจ** ประเพณีถือศีลกินผักทำให้ผู้คนในชุมชนแข่งขันในการประกอบการค้าในช่วงเทศกาล และการเข้าร่วมประเพณีของประชาชนต่อความศรัทธาที่มีต่อประเพณี

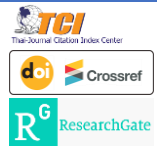
สรุปผล

ประเพณีถือศีลกินผักของชาวภูเก็ตมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวภูเก็ตในหลายด้าน การเข้าร่วมประเพณีถือศีลกินผัก โดยยึดถือกฎเกณฑ์ปฏิบัติร่วมกัน ได้ต่อยอดมาถึงการสร้างกลุ่มทางสังคม จนก่อให้เกิดเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นของตนเอง เช่น การแต่งกาย การรับประทานอาหาร การใช้ภาษา และ เมื่อเกิดการสานต่อชุดความเชื่อในรูปแบบประเพณี ก็ทำให้การกินผักของชาวภูเก็ตถูกถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การละเว้นทานเนื้อสัตว์การยอมรับในอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นมรดกตกทอดทางสังคมที่แสดงออกให้เห็นถึงแบบแผน และความสัมพันธ์ในการใช้

ชีวิตอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติที่ดั่งงาม ซึ่งสอดคล้องกับนิชาภา พุกษวัลต์ (2566) ในการศึกษาพิธีกรรม ความศรัทธา การสืบทอดวัฒนธรรมจีน กรณีศึกษา : ม้าทรง การสื่อสารจากเทพเจ้าสู่ลูกหลานศาลเจ้า จ้าวเองสื่อ (พระ 108 เจ้าแม่ทับทิม) จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นศูนย์รวมความศรัทธาของชาวจีนไหหลำที่อพยพ เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งชาวจีนไหหลำให้ความเคารพบูชา การเคารพองค์เทพเจ้าเงิน และพิธีกรรม ในศาลเจ้าผ่านม้าทรงองค์เทพเจ้าเงินเป็นผู้บัญชาการ คอยควบคุมพิธีกรรมต่างๆให้สำเร็จ โดยม้าทรง คือ ผู้แสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เชื่อมโยงความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณของเทพที่มาประทับร่างมนุษย์ เพื่อขัดเกลา สังคมด้วยความเชื่อเพื่อให้ผู้ที่เชื่อตระหนักถึงเทพเจ้าและรู้จักเกรงกลัวต่อบาปกรรม ซึ่งบทบาทของม้าทรงต่อ พื้นที่ในระบบสังคมวัฒนธรรมของ ถูกแบ่งออกเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในบริบทของพิธีกรรมทางศาสนา (Sacred) กับพื้นที่ธรรมดาโลก (Profane) Emile Durkheim (1965) อ้างใน ปัทมาสน์ พิณนกุล ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ และเมตตา ศิริสุข (2563) ต่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์ ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ Samuthakump, S. et al. (1996: 34) อ้างใน ปัทมาสน์ พิณนกุลและคณะ (2563) ซึ่งอิทธิพลของความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับเทพเจ้า ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ความเชื่อจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ผ่านรูปแบบของพฤติกรรมที่สร้างขึ้น เพื่อแสดงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านพิธีกรรม และมีอิทธิพลต่อสังคม ในการมีความเชื่อร่วมกัน และยังคงสืบสานประเพณีจากรุ่นสู่รุ่น

เอกสารอ้างอิง

- กิติพัฒน์ นนทปัทมาศดุรงค์. (2544). *นโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กุลธิดา อุบุรณกุล และกาญจนา แก้วเทพ. (2556). กระบวนการสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีถือศีลกินผัก จังหวัดภูเก็ต. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 31 (2), 139-153.
- ธนส์ สิวฒมหาตม์. (2549). “เทศกาลกินเจในเดือนเก้า” บทความพิเศษใน *ความเข้าใจเรื่องการกินเจ หน้า 66-124* กรุงเทพมหานคร สมาคมเผยแผ่คุณธรรม “เต็กก้า” จีจินเกาะ
- นิชาภา พุกษวัลต์. (2566). พิธีกรรมความศรัทธา การสืบทอดวัฒนธรรมจีน กรณีศึกษา : ม้าทรงการสื่อสาร จากเทพเจ้าสู่ลูกหลานศาลเจ้าจ้าวเองสื่อ (พระ 108 เจ้าแม่ทับทิม) จังหวัดปัตตานี. *วารสารรัฐมิแล*, 4 (2), 29-42.
- ปัทมาสน์ พิณนกุล ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ และเมตตา ศิริสุข. (2563). “ม้าทรง” ความเป็นเทพกับความ เป็นมนุษย์ปฏิบัติการในพื้นที่พิธีกรรมงานประเพณีถือศีลกินผักของจังหวัดภูเก็ต. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 16(1), 183-208.
- ปิยะพงษ์ ทับทิมทอง. (2554). ประเพณีกินเจของชาวภูเก็ต : กรณีศึกษาศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ปิยะพงษ์ ทับทิมทอง. (2557). ประเพณีกินเจของชาวภูเก็ต : กรณีศึกษาศาลเจ้าจ้วยตุ่ยเต้าโบ้เก้ง. *วารสารวิจัย ไร่ไพพรรณี*, 8(1), 76-82.

สมชาย มนุจันทรธ. (2551). ปรากฎการณ์ใหม่ของประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต : กรณีศึกษาศาลเจ้าจู้ยตุ้ย
เต้าโบ้เก้ง (เวทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช). Retrieved from:
<https://ir.stou.ac.th/handle/123456789/639>

เสาวภา ไพทยวัฒน์. (2543). “การศึกษาแม่ทรงของศาลเจ้าในจังหวัดพังงาและจังหวัดภูเก็ต”
กรุงเทพมหานคร สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.

Durkheim, E. (1965). *The Elementary Forms of the Religious Life*. New York: The Free Press.

Samuthakump, S., et al. (1996). *Spirit-Medium Cult Discourses and Crisis of Modernity in Thailand*. Bangkok: SAC Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.

